

Kinderalimentatie bij co-ouderschap: ‘Going Dutch’?

FJR 2017/10

‘Going Dutch’ is een welbekende Engelse uitdrukking: ieder draagt zijn of haar eigen kosten. Als dit typisch Nederlands is, is dit dan ook de manier waarop we de kosten voor de kinderen verdelen na een scheiding, indien beide ouders ongeveer even veel tijd voor de kinderen zorgen? En hoe worden deze kosten verdeeld in andere landen? In deze bijdrage zet ik uiteen hoe kinderalimentatie in geval van co-ouderschap wordt vastgesteld in België en Zweden en welke lessen Nederland hieruit kan trekken.

1. Inleiding

Het Utrecht Centre for European Research into Family Law (UCERF) heeft in opdracht van de vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS) onderzoek gedaan naar de vraag op welke wijzen kinderalimentatie kan worden vastgesteld in co-ouderschapssituaties en of sprake is van een *best practice*. Gelet op de sterke toename van co-ouderschap is dat een hoogst actueel thema, waar weinig zicht op is. Het onderzoek bestond uit twee gedeelten, namelijk een grotendeels empirisch onderzoek naar de wijze van vaststelling van kinderalimentatie in de Nederlandse (rechts)praktijk en een rechtsvergelijkend onderzoek naar de vaststelling van kinderalimentatie in België en Zweden. Uit het onderzoek naar de Nederlandse rechtspraktijk over hoe kinderalimentatie wordt berekend in geval van co-ouderschap, blijkt dat op hoofdlijnen twee werkwijzen onderscheiden kunnen worden.² De eerste werkwijze kenmerkt zich door een strikte hantering van het Rapport Alimentatienormen 2010,³ waarbij gebruikgemaakt wordt van vaste bedragen en percentages. Deze werkwijze wordt vaak toegepast indien ouders niet in staat zijn om te overleggen, omdat het forfaitaire systeem tot minder discussies leidt. Indien ouders wel met elkaar kunnen communiceren, hetgeen vaak het geval is bij co-ouderschap, wordt meestal de voorkeur gegeven aan een werkwijze die meer aansluiting zoekt bij de werkelijke kosten die ouders hebben.

Op dit moment ontbreekt het aan specifieke richtlijnen die zien op de vaststelling van kinderalimentatie in geval van co-ouderschapssituaties. Het Rapport Alimentatienormen 2010 wordt in dergelijke situaties onverkort gebruikt, terwijl deze normen gericht zijn op de procespraktijk, waarbij ouders niet in staat zijn gebleken om tot een overeenstemming te komen. Uit het eerste deel van het onderzoek volgt dat het aanbeveling verdient om ook voor deze situaties

richtlijnen te ontwikkelen. In het onderzoek zijn daarbij drie aandachtspunten geformuleerd: aanpassing van de behoeftetabellen (specifiek voor de situatie van co-ouderschap), verdiscontering van zorg en betaling en executie van de onderhoudsbijdrage.

In dit artikel worden de bevindingen van het tweede deel van het onderzoek uiteengezet: hoe wordt kinderalimentatie vastgesteld in België en Zweden in geval van co-ouderschap en welke lessen kunnen wij hieruit, ten aanzien van de hiervoor genoemde aandachtspunten, leren.

2. Onderzoeksmethode

Het doel van de rechtsvergelijking is om inspiratie op te doen in het buitenland voor een *best practice*. Op welke wijze wordt kinderalimentatie vastgesteld in co-ouderschapssituaties in de ons omringende landen? De situatie in Nederland is vergeleken met die van België en Zweden. Voor deze landen is gekozen, omdat deze landen een hoog percentage co-ouderschap hebben en dus meer ervaring hebben met dit relatief nieuwe verschijnsel (zie paragraaf 3). Een tweede reden voor deze selectie is dat zich in beide landen recente ontwikkelingen voorgedaan hebben met betrekking tot de vaststelling van alimentatie (in geval van co-ouderschap). In België is in 2010 het recht van kinderen op levensonderhoud ingrijpend gewijzigd met als voornaamste doel om de berekening van kinderalimentatie te objectiveren. De vaststelling diende doeltreffender, gelijkjer, doorzichtiger en voorspelbaarder te worden.⁴ Tevens is met het oog op het toenemende aantal ouders met een co-ouderschapregeling het gebruik van een kinder rekening geformaliseerd (zie paragraaf 5.4). In Zweden was lange tijd het uitgangspunt dat geen onderhoudsverplichting bestond in geval van co-ouderschap, maar hier heeft het hoogste gerechtshof in 2013 een einde aan gemaakt. Het is dus interessant om te bezien hoe in deze landen de kosten van kinderen verdeeld worden ingeval ouders een co-ouderschapregeling hebben. Voor het onderzoek in Zweden respectievelijk België zijn twee werkbezoeken afgelegd om de literatuur en de jurisprudentie te verzamelen.⁵

3. Co-ouderschap

In alle drie de onderzochte landen neemt het percentage gescheiden ouders met een co-ouderschapregeling toe. Dit percentage lag in Nederland aan het begin van deze eeuw

1 Merel Jonker is universitair docent aan de Universiteit Utrecht.

2 Zie voor een uiteenzetting van de voornaamste conclusies van het onderzoek: M. Jonker, ‘Verdeling kosten van de kinderen bij co-ouderschap: wie betaalt de rekening?’, *REP* 2016/493.

3 Expertgroep Alimentatienormen, Rapport Alimentatienormen, zie ook <https://www.rechtspraak.nl/Voor-advocaten-en-juristen/Reglementen-procedures-en-formulieren/Civiel/Familie-en-jeugdrecht/Paginas/Expertgroep-Alimentatienormen.aspx>.

4 Het wetsvoorstel Gerken c.s. en het wetsvoorstel-Nyssens c.s. (Parl. St. Kamer 2007/08, 52K899/001 van 28 februari 2008. Zie ook S. Brouwers, *Kinderalimentatie: en wat met het bedrag?*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent 2013, p. 5.

5 Mijn dank gaat uit naar de vFAS voor het mogelijk maken van dit onderzoek, naar de begeleidingscommissie Prof. Frederik Swennen (Universiteit Antwerpen), Hanneke Moons (vFAS) en Prof. Wendy Schrama (Universiteit Utrecht) voor hun constructieve commentaren op de opzet, de onderzoeksmethoden en de resultaten en naar Prof. Anna Singer voor haar begeleiding in Zweden.

nog rond de 5%, en ligt inmiddels tussen de 20 en 30%.⁶ In België steeg het percentage ouders met een (verblijfs)co-ouderschap van bijna 7% in 1995, naar ruim 20% in 2006,⁷ en ongeveer 27% in 2010.⁸ Deze laatste stijging is mogelijk te verklaren door een wetwijziging in 2006. Sindsdien kent België een 'prioriteitsregel' ten aanzien van co-ouderschap. De rechter dient, indien ouders gezamenlijk gezag hebben en geen overeenstemming kunnen bereiken over de zorgregeling, op verzoek van een van de ouders bij voorrang de mogelijkheid van 'gelijkmatig verdeelde huisvesting' te onderzoeken.⁹ Een dergelijke regeling kan dus tegen de wil van een van de ouders worden opgelegd. Dit is ook het geval in Zweden.¹⁰ In beginsel dienen ouders zelf afspraken te maken over de (hoofd)verblijfplaats van het kind. Indien zij niet in staat zijn om tot overeenstemming te komen, kan de rechter hierover beslissen. Dit kan op verzoek van (een van beide) ouders, maar ook ambtshalve. In de praktijk blijkt dat rechters niet snel een co-ouderschap opleggen tegen de wil van een van de ouders.¹¹ Veel ouders kiezen zelf voor een co-ouderschapregeling. Onderzoek uit 2014 toont aan dat in Zweden ongeveer 35% van de kinderen met gescheiden ouders bijna even veel tijd bij beide ouders verblijft.¹²

4. De (wettelijke) uitgangspunten bij kinderalimentatie

In alle drie de onderzochte landen vormen de behoefte (kosten) van het kind en de draagkracht (middelen) van de ouders de wettelijke uitgangspunten voor de berekening van de hoogte van kinderalimentatie. Tevens hanteren de landen alle drie het beginsel dat ouders naar verhouding van hun draagkracht (middelen) in het levensonderhoud van hun kind moeten voorzien. De invulling die aan deze uitgangspunten wordt gegeven verschilt in de onderzochte landen. Terwijl in Nederland (slechts) informele richtlijnen bestaan in de vorm van het Rapport Alimentatienormen 2010, zijn de richtlijnen in België en Zweden (gedeeltelijk) geformaliseerd in de wetgeving.

In België ligt de kern van het alimentatierecht in artikel 203 lid 1 BW:

“De ouders dienen naar evenredigheid van hun middelen te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van hun kinderen. Indien de opleiding niet voltooid is, loopt de verplichting door na de meerderjarigheid van het kind.”

De Belgische wetgever heeft er in 2010 voor gekozen om wettelijke 'parameters' op te nemen aan de hand waarvan rechter de hoogte van de kinderalimentatie moet motiveren:¹³

1. de aard en het bedrag van de middelen van elk van de ouders die de familierechtbank in acht neemt;
2. de gewone kosten waaruit het budget voor het kind is samengesteld en de manier waarop deze begroot zijn;
3. de aard van de buitengewone kosten, het deel van deze kosten dat elk van de ouders voor zijn rekening moet nemen, en de modaliteiten voor de betaling van deze kosten;
4. de verblijfsregeling van het kind en de bijdrage in natura van elk van de ouders in het levensonderhoud van het kind ten gevolge van deze verblijfsregeling;
5. het bedrag van de kinderbijslag en van de sociale en fiscale voordelen van alle aard die elk van de ouders voor het kind ontvangt;
6. de inkomsten die elk van de ouders in voorkomend geval ontvangt uit het genot van de goederen van het kind;
7. het aandeel van elk van de ouders in de tenlasteneming van de kosten en de daarop eventueel vastgestelde onderhoudsbijdrage, en ook de modaliteiten voor de aanpassing;
8. de bijzondere omstandigheden van de zaak die in acht genomen zijn.

De parameters zijn bedoeld om meer transparantie te bewerkstelligen, zodat voor ouders duidelijk is waarop de hoogte van de kinderalimentatie is gebaseerd, maar de wet biedt geen uniforme berekenwijze. De wetgever heeft vastgelegd dat bij uitvoeringsbesluit een uniforme berekenwijze kan worden opgelegd, maar tot op heden is dat niet gebeurd. Wel is er in 2015 een commissie opgericht die jaarlijks aanbevelingen moet opstellen voor de begroting van de onderhoudskosten van kinderen en voor de bepaling van de onderhoudsbijdragen.¹⁴ Dit is voorlopig nog niet gebeurd. In de praktijk zijn door de jaren heen verschillende methoden ontwikkeld voor de berekening van kinderalimentatie (de methode-*Renard*, de methode-*Tremmery* en een methode van de *Gezinsbond*), die tot verschillende uitkomsten kunnen leiden.¹⁵

In Zweden is de hoogte van de kinderalimentatie afhankelijk van de behoefte van het kind en het gezamenlijke 'financiële

6 Scholieren en Gezinnen 2010, gepubliceerd in: E. Spruijt & H. Kormos, *Handboek scheiden en de kinderen: voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 2010, zie ook www.scheidingskinderen.nl/styled/; S.K. Westphal, *Are the kids alright? Essays on postdivorce residence arrangements and children's well-being* (diss. Universiteit Utrecht), Utrecht 2015, p. 73.

7 Sinds 1995 loopt het gezamenlijk gezag van rechtswege door na een scheiding.

8 D. Mortelmans (e.a.), *Scheiding in Vlaanderen*, Leuven: Acco 2011, p. 137. Zie N. Nikolina, *Divided Parents, Shared Children: Legal aspects of (residential) co-parenting in England, the Netherlands and Belgium* (diss. Universiteit Utrecht), Antwerpen-Oxford: Intersentia 2015, p. 144-145.

9 Artikel 374 § 2 BW.

10 Artikel 6:14a Föräldrabalk (hierna: FB), zie ook A. Singer, *Barnets bäste, Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, *Norstedts Juridik* 2012, p. 133-135.

11 Zie A. Wickström, 'Barn som bor hos var och en av föräldrarna', *FT* 2004, p. 332. Ook de twee rechters die ik heb geïnterviewd in het kader van dit onderzoek bevestigden dat zij dit nauwelijks opleggen.

12 Demografiska Rapporten 2014:1, 'Olika familjer lever på olika sätt - om barns boende och försörjning efter en separation', *SCB* 2014.

13 Artikel 1321 § 1 Gerechtelijk Wetboek.

14 Artikel 1322, § 1 en § 2 Gerechtelijk Wetboek.

15 P. Senaev & J. du Mongh (red.), *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen echtgenoten, Wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen - Onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting - Fiscale aspecten*, Antwerpen-Oxford 2010: Intersentia, p. 4-5.

inkomen' van de ouders. Daarnaast moet rekening worden gehouden met de inkomsten en middelen van het kind en met de sociale voorzieningen.¹⁶ Terwijl in de wet geen nadere invulling is gegeven aan de wijze waarop de behoefte van het kind moet worden berekend, is wel wettelijk vastgelegd met welke aftrekkosten een onderhoudsplichtige ouder rekening mag houden en hoe de zorgregeling verdisconteerd kan worden in de berekening. In de praktijk wordt niet veel geprocedeerd over kinderalimentatie. Dit komt waarschijnlijk door het sociale zekerheidsstelsel in Zweden. Indien een onderhoudsplichtige ouder geen kinderalimentatie betaalt (of als de bijdrage lager is dan 1573 SEK (ong. € 165)), dan heeft de ouder bij wie het kind zijn hoofdverblijf heeft, recht op een 'voorschotbedrag'. De overheid zal vervolgens de onderhoudsbijdrage van de onderhoudsplichtige ouder uitrekenen, waarna wordt overgegaan tot inning van deze bijdrage van overheidswege. Deze constructie brengt mee dat ouders met een laag of gemiddeld inkomen beter een 'voorschotbedrag' kunnen aanvragen bij de overheid, dan naar de rechter te gaan voor kinderalimentatie, aangezien de hoogte van kinderalimentatie niet (veel) hoger zal zijn. Slechts indien ouders een bovengemiddeld inkomen hebben, loont het om naar de rechter te gaan, mede gelet op de kosten die een rechterlijke procedure meebrengt. In de volgende paragraaf volgt een uiteenzetting van de verschillende factoren die in de onderzochte landen van belang zijn bij de berekening van kinderalimentatie. Het betreft een beschrijving op hoofdlijnen, waarbij de vaststelling in geval van co-ouderschap centraal staat. De nadruk ligt op een uiteenzetting van de systemen in België en Zweden, omdat het Nederlandse recht bekend wordt verondersteld.¹⁷

5. De berekening

5.1 De kosten van kinderen

In alle drie de landen hebben kinderen recht op dezelfde levensstandaard als hun ouders, waarbij de berekening van de hoogte van de behoefte in geval van co-ouderschap niet verschilt van de algemene berekenwijze.¹⁸ De wijze waarop de hoogte van de behoefte wordt bepaald, verschilt echter wel tussen de landen. In België en Nederland is de hoogte van de behoefte afhankelijk van het inkomen van de ouders (zie voor Nederland de Nibudtabellen). In Zweden daarentegen wordt uitgegaan van vaste bedragen die 'redelijk' zijn, onafhankelijk van het inkomen van de ouders. In deze paragraaf worden de werkwijzen van België en Zweden nader uitgewerkt.

In België is de rechter sinds de wetswijziging in 2010 verplicht om een maandelijkse 'kostprijs' van het kind te bepalen.¹⁹ Daarbij maakt de wet een onderscheid tussen gewone

kosten en buitengewone kosten.²⁰ De gewone kosten zijn alle 'gebruikelijke kosten m.b.t. het dagelijkse onderhoud van het kind' en bestaan uit een vast maandelijks bedrag voor de individuele kosten van het kind en voor de collectieve kosten van het kind in de huishouding. Dit bedrag kan berekend worden volgens een 'empirische methode', waarbij een inventarisatie wordt gemaakt van de werkelijke kosten.²¹ Meestal wordt echter gekozen voor een percentage van de 'theoretische kost' afhankelijk van de leeftijd van het kind. De percentages zijn tot stand gekomen door de levensstandaard van een gezin met kinderen te vergelijken met de levensstandaard van een gezin zonder kinderen met hetzelfde inkomen.²² De precieze wijze waarop de gewone kosten voor het kind wordt bepaald is afhankelijk van de methode die wordt gehanteerd (de methode-*Renard*, de methode-*Tremmery* of de methode van de *Gezinsbond*). Hoewel voor alle drie de methoden het gezamenlijke inkomen van de ouders bepalend is voor de hoogte van 'de kost' van het kind, lopen de uitkomsten van de verschillende methoden zeer uiteen.

De buitengewone kosten zijn volgens de letter van de wet de 'uitzonderlijke, noodzakelijke of onvoorzienbare uitgaven die voortvloeien uit toevallige of ongewone gebeurtenissen en die het gebruikelijke budget voor het dagelijkse onderhoud van het kind dat desgevallend als basis diende voor de vaststelling van de onderhoudsbijdragen, overschrijden'.²³ Deze definitie leidt echter tot veel onduidelijkheid in de praktijk en kan tot discussies leiden over de 'noodzakelijkheid' van gemaakte kosten.²⁴ Kosten die de gebruikelijke kosten voor een kind overschrijden, maar die te voorzien zijn (bijvoorbeeld hoge schoolkosten, bepaalde medische kosten of de aanschaf van een fiets), vallen hier dus niet onder, maar wel onder de gewone (individuele) kosten.²⁵ Het gaat om kosten waarvan onzeker is of ze zullen worden gemaakt, of waarvan het niet mogelijk is om vooraf in te schatten hoe hoog de kosten zullen zijn. Deze incidentele kosten dienen (buiten de maandelijkse onderhoudsbijdrage om) eveneens evenredig te worden verdeeld tussen de ouders.²⁶

In Zweden heeft de rechter in beginsel een discretionaire bevoegdheid om de hoogte van de behoefte van het kind te bepalen. In de praktijk worden hier echter richtlijnen

16 Artikel 7:1 FB.

17 Indien verwezen wordt naar het Nederlandse stelsel, gaat het om een uitwerking van het Rapport Alimentatienormen en niet om de afwijkende methoden die in de praktijk bij co-ouderschap kunnen worden gebruikt.

18 Artikel 1:392 lid 2 BW; Cass. 12 januari 1978, *JT* 1978, 348; Prop 1978/79:12, p. 422.

19 E. Van Royen, 'Voorstel tot een objectieve motivering van de onderhoudsbijdragen voor kinderen', *TJK* 2011/1, p. 15.

20 Artikel 203bis, § 3, lid 1 BW. Zie ook G. Verschelden en E. Callebaut, 'De wet van 19 maart 2010 ter bevordering van een objectieve berekening van kinderalimentatie', *T.Fam.* 2010, p. 166-168.

21 E. Van Royen, 'Voorstel tot een objectieve motivering van de onderhoudsbijdragen voor kinderen', *TJK* 2011/1, p. 16, waarin verwezen wordt naar N. Dandoy, 'Vers une methode de calcul des contributions alimentaires pour les enfants', *RTDF* 2006, 459.

22 E. Callebaut en Ph. Thion, 'De statistische berekening van kinderalimentatie: de moeilijke oefening om rechtvaardigheid objectief, transparant en toegankelijk te maken', *Rechtskundig Weekblad* 2013/14, nr. 6, 2013, p. 204.

23 Artikel 203bis, § 3, lid 2 en 3 BW.

24 S. Brouwers, *Kinderalimentatie: en wat met het bedrag?*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent 2013, zie ook G. Verschelden en E. Callebaut, 'De wet van 19 maart 2010 ter bevordering van een objectieve berekening van kinderalimentatie', *T.Fam.* 2010. Interview rechter 13 mei 2016.

25 E. Van Royen, 'Voorstel tot een objectieve motivering van de onderhoudsbijdragen voor kinderen', *TJK* 2011/1, p. 18.

26 S. Brouwers, Wet van 19 maart 2010 ter bevordering van de door de ouders te betalen onderhoudsbijdragen voor hun kinderen, *Nieuwsbrief Notariaat*, september 2010, nr. 14.

voor gebruikt. Deze richtlijnen zijn oorspronkelijk aan het einde van de jaren zeventig opgesteld door de sociale verzekeringsinstantie (*socialstyrelsen*), aangezien die in die tijd een verantwoordelijkheid had voor het vaststellen van kinderalimentatie. Ook nadat de verantwoordelijkheid van de sociale verzekeringsinstantie was komen te vervallen en de richtlijnen niet meer op internet werden aangeboden, zijn professionals deze richtlijnen blijven gebruiken.²⁷ Sinds april dit jaar is er een nieuwe internettool beschikbaar op de website van de *Försäkringskassan* (de huidige sociale verzekeringsbank) die sterkt leunt op de oude richtlijnen.²⁸

De berekening van de behoefte is gebaseerd op cijfers van 'het Consumentenwerk' (*Konsumentverket*, vergelijkbaar met het NIBUD), die jaarlijks worden aangepast.²⁹ De kosten voor levensonderhoud bestaan uit een 'redelijke' basisverzorging, die wordt bepaald aan de hand van vaste bedragen, afhankelijk van de leeftijd van het kind (en is dus niet afhankelijk van het inkomen van de ouders). Hierbij worden de werkelijke kosten voor (deeltijd) kinderopvang opgeteld. Vervolgens wordt de kinderbijslag hiervan afgetrokken.

Ouders kunnen door middel van de internettool zelf de hoogte van de kinderalimentatie uitrekenen. Indien ouders de leeftijd én het geslacht van het kind invullen, volgt er automatisch een overzicht van de kosten van het kind.³⁰ De tool geeft inzicht in de kosten voor voeding, verzorging, kleding, vrije tijd, mobiele telefoon en verzekeringen. Vervolgens is het mogelijk om per categorie de standaardkosten aan te passen en de werkelijke kosten in te vullen, bijvoorbeeld indien een kind hogere kosten heeft voor hobby's/sport. Tevens is een aparte categorie opgenomen voor kinderopvang en een categorie voor 'overige' kosten (bijvoorbeeld in verband met ziekte), waarbij de werkelijke kosten ingevuld moeten worden. De kinderbijslag wordt automatisch berekend, maar het is mogelijk om eventuele extra inkomsten van het kind zelf in te vullen. Als ouders meerdere kinderen hebben, kunnen zij binnen de tool 'een kind toevoegen' en hiervoor een vergelijkbaar overzicht maken.

In beginsel hebben kinderen in Zweden recht op dezelfde levensstandaard als hun ouders. De standaardberekening, zoals hiervoor omschreven, ziet echter op de 'redelijke' kosten van een kind. Om deze reden kan het bedrag dat volgt uit de standaardberekening worden verhoogd met een 'toeslag' (*standardtillägg*) indien een (van de) ouder(s) een hoog inkomen heeft en wordt aangetoond dat het kind ook daadwerkelijk een hogere behoefte heeft (bijvoorbeeld omdat de kosten voor sportactiviteiten hoger zijn dan gemiddeld). Er bestaan geen richtlijnen voor de berekening van deze toeslag, dus de rechter stelt deze vast aan de hand van de individuele omstandigheden.³¹

27 A. Singer, 'Underhållsbidrag vid växelvist boende', *InfoTorg* (21 februari) 2014; dit werd ook bevestigd in de interviews met de advocaat en de rechters die in het kader van dit onderzoek hebben plaatsgevonden.

28 Zie https://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/for_foraldrar_som_inte_lever_ihop/berakna-underhallsbidrag#/.

29 www.konsumentverket.se.

30 In de internettool zit een link naar de website van het Consumentenwerk.

31 J. Schritatziki, *Rättvist underhållsbidrag till barn*, lustus Förlag 2005, p. 52-57; A. Singer, 'Underhållsbidrag vid växelvist boende', *InfoTorg* (21 februari) 2014.

5.2 De draagkracht (vergelijking)

In alle drie de landen is de hoogte van de kinderalimentatie afhankelijk van de draagkracht van de ouders. Dit betekent dat ouders bepaalde kostenposten mogen aftrekken van hun inkomen om te bepalen hoeveel zij maximaal kunnen bijdragen. De berekening van de draagkracht in geval van co-ouderschap verschilt niet van de 'gewone' berekening. Terwijl dit in Nederland en Zweden een bijna volledig forfaitaire berekeningsmethode is, bestaat er in België veel ruimte voor maatwerk.

Sinds de wetwijziging in België in 2010 is een niet-limitatieve opsomming van de 'middelen' opgenomen, die van belang zijn bij de berekening van kinderalimentatie: beroepsinkomsten van de ouders, hun roerende en onroerende inkomsten,³² en ook alle voordelen en andere middelen die hun levensstandaard en deze van de kinderen waarborgen.³³ Onder middelen kunnen ook 'voordelen in natura' worden verstaan, zoals een auto van de zaak en een werktelefoon,³⁴ en 'niet financiële voordelen', bijvoorbeeld bepaalde verantwoordelijkheden die een ouder op zich neemt (halen en brengen naar buitenschoolse activiteiten en administratieve of medische taken).³⁵ Deze niet financiële voordelen zijn moeilijk te waarderen, maar toch zijn rechters verplicht er een concreet bedrag op te kleven.³⁶ Daarnaast dient rekening te worden gehouden met de kinderbijslag en inkomsten van vruchtgenot van goederen van het kind.

In de wet is niet expliciet opgenomen of en zo ja met welke aftrekposten rekening kan worden gehouden. Slechts uit de parlementaire geschiedenis kan worden afgeleid dat de rechter 'niet-samendrukbare' kosten in mindering kan brengen op het inkomen, zoals hypotheaire of huurlasten, onderhoudskosten voor een kind uit een andere relatie of medische uitgaven.³⁷ Of de ouders een bedrag mogen voorbehouden voor 'de minimale leefkost', hangt af van de methode die wordt gebruikt. Terwijl de methode-*Tremmer* en de methode *Gezinsbond* een onderscheid maken tussen draagkrachtig en draagkrachtloos inkomen, is dat niet het geval bij de methode-*Renard*. Het draagkrachtloos inkomen ziet op de minimale kosten voor levensonderhoud van iedere ouder. Deze kosten kunnen worden afgetrokken van het totale inkomen van de ouder en beïnvloeden de verdeelsleutel.³⁸

Iedere ouder dient 'in verhouding tot zijn respectieve aandeel in de samengevoegde middelen'³⁹ bij te dragen in de

32 Dit zijn inkomsten uit vermogen.

33 Artikel 203, § 2 BW.

34 Cass. 8 oktober 2012, *RAGB* 2013, 258.

35 S. Brouwers, *Kinderalimentatie: en wat met het bedrag?*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent 2013, p. 25.

36 N. Torfs, 'Is (buiten)gewone kost dagelijkse kost?', *Tijdschrift voor Notarissen* 2015, p. 509-510.

37 Parl. St. Kamer 2008-09, nr. 52K899/002, amendement nr. 2, Verantwoording 9. Zie ook P. Senaev & J. du Mongh (red.), *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen echtgenoten, Wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen – Onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting – Fiscale aspecten*, Antwerpen-Oxford: Intersentia, p. 20.

38 E. Callebaut en Ph. Thion, 'De statistische berekening van kinderalimentatie: de moeilijke oefening om rechtvaardigheid objectief, transparant en toegankelijk te maken', *Rechtskundig Weekblad* 2013-14, nr. 6, 2013, p. 208.

39 Artikel 203bis BW.

kosten van het kind. Dus het aandeel dat ieder van de ouders heeft in het gezamenlijke gezinsinkomen⁴⁰ vormt een eerste verdeelsleutel, bijvoorbeeld 60% voor de vader en 40% voor de moeder.⁴¹ De tweede verdeelsleutel wordt in paragraaf 5.3 beschreven.

In Zweden is de vaststelling van de draagkracht van de ouders in de wet opgenomen.⁴² Onder inkomsten wordt verstaan inkomen uit arbeid, werkloosheidsuitkering, pensioenuitkering en opbrengst uit vermogen. Ouders mogen een vast bedrag voor hun eigen levensonderhoud aftrekken (120% van het 'basisbedrag').⁴³ Dit bedrag is hoger dan het bestaansminimum, omdat is aangetoond dat gescheiden leven duurder is dan in gezinsverband samenleven. Tevens kunnen in beginsel de werkelijke woonlasten (de brutolasten verminderd met de eventuele huurtoeslagen) worden afgetrokken van de inkomsten.⁴⁴ Deze lasten worden wel vergeleken met een standaardtabel waarin de woonlasten afhankelijk zijn van de gezinsgrootte en de (grootte van de) stad.⁴⁵ De bedragen in deze standaardtabel vormen het maximumbedrag dat mag worden afgetrokken. Indien een ouder samenwoont met een nieuwe partner, kan slechts de helft van de woonlasten worden afgetrokken, tenzij sprake is van een uitzonderingssituatie, bijvoorbeeld als de nieuwe partner de zorg draagt voor een ziek kind of door hoge leeftijd niet zelf kan werken. De onderhoudsplichtige mag ook kosten voor een (stief)kind in de huishouding aftrekken van zijn inkomen, namelijk een bedrag ter grootte van 40% van het bestaansminimum. Dit percentage kan variëren, afhankelijk van de behoefte van het kind of een eventuele bijdrage van de andere ouder.

Als aldus met al deze factoren rekening is gehouden, dragen de ouders naar verhouding van hun draagkracht bij in de behoefte van het kind.⁴⁶ De verdeelsleutel wordt toegepast op het bedrag dat volgt uit de berekening van de behoefte.

5.3 Verdiscontering van zorg

Hoewel in alle drie de landen rekening kan worden gehouden met de zorgverdeling tussen de ouders, verschilt de uitwerking hiervan. In Nederland kan een onderhoudsplichtige ouder op basis van het Rapport Alimentatienormen 2010 aanspraak maken op een zorgkorting (waarbij zo mogelijk een percentage van de behoefte wordt afgetrokken van het aandeel dat een ouder volgens een draagkrachtvergelijking heeft in de behoefte van het kind). In België en Zweden zijn wettelijke bepalingen opgenomen ten aanzien van de verdiscontering van zorg. Terwijl in België 'slechts' een parameter in de wet is opgenomen, aan de hand waarvan de rechter verplicht is te motiveren hoe met de zorgverdeling

rekening is gehouden, bestaat in Zweden een regeling die exact bepaalt hoe de zorg verdisconteerd moet worden. In de praktijk blijkt deze regeling echter weinig belang te hebben. Hierna wordt beschreven hoe in België en Zweden rekening wordt gehouden met de zorgverdeling.

In België vormt de verdeling van de zorg een 'tweede verdeelsleutel', naast de financiële draagkracht als de eerste verdeelsleutel.⁴⁷ In beginsel wordt deze bepaald aan de hand van de tijd die een kind bij beide ouders verblijft. Dus in geval van een volledig gelijke verdeling van zorg, zou de verdeelsleutel 50%-50% zijn. Deze verhouding kan echter gecorrigeerd worden, indien een van de ouders specifieke (verblijfsoverstijgende) kosten voor zijn rekening neemt.⁴⁸ Als ouders een gelijke zorgverdeling hebben, maar de moeder bijvoorbeeld alle kosten voor de kleding voor haar rekening neemt, dan kan dit leiden tot een verdeelsleutel van 60%-40%. Vervolgens wordt naar het verschil tussen beide verdeelsleutels gekeken.⁴⁹ Indien de vader een financieel aandeel heeft van 60% in het gezinsbudget, en maar 40% in natura 'betaalt', dan dient hij nog (60-40=20% van de behoefte bij te dragen (dit moet overgeheveld worden naar moeder)).⁵⁰

Voorheen was het in Zweden van groot belang of ouders een co-ouderschapregeling hadden of een ruime zorgregeling, aangezien ouders met een co-ouderschap geen kinderalimentatie hoefden te betalen en ouders met een ruime zorgregeling wel. In 2013 heeft het hoogste gerechtshof in Zweden bepaald dat ook in geval van co-ouderschap sprake kan zijn van een onderhoudsbijdrage.⁵¹ Tussen de ouders bestond een groot inkomensverschil. Deze uitspraak werd, zowel in de politiek als in de wetenschap, als een belangrijke stap gezien, aangezien het aantal co-ouderschapregelingen toenam, terwijl deze kinderen formeel geen recht hadden op een onderhoudsbijdrage.⁵² Hierin zou nu verandering kunnen komen.

In de rechtspraak is de berekenwijze in deze gevallen nog niet verder ontwikkeld. De zaak werd terugverwezen naar het hof, maar deze heeft geen duidelijke uitspraak gedaan over hoe de onderhoudsbijdrage berekend moet worden bij co-ouderschap.⁵³ Het gaat in deze zaak om het feit dat de kinderen recht hebben op dezelfde levensstandaard bij beide ouders. Het hof zoekt in de eerste plaats aansluiting bij de gebruikelijke (standaard)berekening van kinderalimentatie. Daaruit blijkt dat de vader een aanzienlijk hoger inkomen heeft dan de moeder (zijn inkomen vormt 80% van het gezamenlijke gezinsinkomen). De kinderen verblijven 50% van de tijd bij hem, waardoor hij voor 50% aan zijn onderhoudsverplichting voldoet. Het hof is verder niet heel expliciet in

40 Het gezinsinkomen bestaat uit het gezamenlijke netto-inkomen.
 41 Het voorbeeld loopt door in de volgende paragrafen en is ontleend aan S. Brouwers, *Kinderalimentatie: en wat met het bedrag?*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent 2013, p. 71.
 42 Artikel 7:3 FB.
 43 Het basisbedrag is een vastgesteld bedrag op basis waarvan allerlei sociale voorzieningen berekend worden.
 44 Zie ook L. Bejstam, *Lagkommentar SFS 1949:381 Föräldrabalk* (1949:381), 7 kap. § 3.
 45 Zie *Försäkringskassans föreskrifter* (FKFS 2015:7) om genomsnittlig och högsta godtagbara bostadskostnad för år 2016.
 46 Artikel 7:1 lid 3 FB.

47 Artikel 1321, § 1,4 Gerechtelijk Wetboek.
 48 Zie Brussel 18 april 2007, *RTDF* 2009, 241; Cass. 5 maart 2009, Arr. Cass. 2009, 725.
 49 Zie ook Rb. Brussel (20ste k.) 15 mei 2012, *RABG* 2013, 260, m.nt. S. Brouwer.
 50 S. Brouwers, *Kinderalimentatie: en wat met het bedrag?*, Cahiers Antwerpen Brussel Gent 2013.
 51 HD 19 november 2013, T 3506-12.
 52 A. Singer, 'Underhållsbidrag vid växelvist boende', *InfoTorg* (21 februari) 2014.
 53 Svea Hovrätt 17 november 2014, T 10701-13.

de berekening, maar het lijkt alsof hij gehouden is om de overige 30% van de behoefte aan de moeder uit te keren.

Indien ouders met een co-ouderschapregeling onderling afspraken maken op basis van de internettool, is het gebruikelijk dat de berekening voor ieder van de ouders apart wordt uitgevoerd, waarbij in beide gevallen ervan uit wordt gegaan dat het kind de hoofdverblijfplaats heeft bij de betreffende ouder. Hieruit volgt wat iedere ouder zo moeten ontvangen/betalen. De uitkomsten worden met elkaar vergeleken, en het verschil bepaalt de hoogte van de onderhoudsbijdrage.

Bij de berekening van kinderalimentatie in geval van co-ouderschap door het hof in de hiervoor omschreven uitspraak noch bij de berekening op internet wordt onderscheid gemaakt tussen verblijfskosten en verblijfsoverstijgende kosten. Uit de interviews komt naar voren dat een mogelijke verklaring hiervoor is dat er nauwelijks verblijfsoverstijgende kosten zijn. Ouders hoeven geen schoolgeld te betalen en medische kosten worden vaak geheel vergoed. Overige kosten worden meestal door beide ouders gemaakt. Zo zijn kleding en een fiets vaak op beide adressen aanwezig. Hoe ouders de kosten voor sport en hobby's verdelen is niet bekend bij de mensen die in het kader van dit onderzoek benaderd zijn.

5.4 *Betaling van de onderhoudsbijdrage*

Een ander aspect dat in alle drie de rechtsstelsels onderzocht is, betreft de betaling van de onderhoudsbijdrage. Uit het onderzoek naar de Nederlandse rechtspraktijk blijkt dat ouders in geval van co-ouderschap vaak kiezen voor een kinderrekening of dat zij bepaalde kosten van de kinderen verdelen. Juridisch is echter nog veel onduidelijk over de gevolgen hiervan in de praktijk. Enerzijds biedt een kinderrekening inzicht in de (werkelijke) uitgaven ten behoeve van het kind en is het eenvoudig om te zien of de bijdrage(n) toereikend zijn. Bovendien kunnen beide ouders betalingen van de verblijfsoverstijgende kosten verrichten, hetgeen het draagvlak om te betalen kan verhogen. Anderzijds kan er door de kinderrekening ook te veel inzicht zijn in de kosten die de ander voldoet, waardoor discussies kunnen ontstaan over specifieke uitgaven. Tevens kunnen problemen ontstaan op het moment dat een van de ouders de gemaakte afspraken niet nakomt. Het is immers de vraag of een storting op een kinderrekening gekwalificeerd kan worden als een bijdrage zoals bedoeld in artikel 1:408 BW, aangezien deze 'rechtstreeks aan de ouder die het kind verzorgt en opvoedt of aan de meerderjarige wordt betaald'.⁵⁴ Bovendien kan worden betwijfeld of dergelijke afspraken eenvoudig zijn te effectueren door tussenkomst van het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen.

Sinds 2010 is in België de mogelijkheid om gebruik te maken van een kinderrekening (*kindrekening*) wettelijk verankerd. De rechter *kan*, op verzoek van een van de ouders, bepalen dat zij hun onderhoudsbijdrage op een kinderreke-

ning moeten storten.⁵⁵ Deze formulering impliceert dat de rechter een (ruime) discretionaire bevoegdheid heeft bij het opleggen van een dergelijke maatregel.⁵⁶ De achterliggende gedachte was dat de wetgever hiermee een alternatief bood om conflicten ten aanzien van de besteding van kinderalimentatie te voorkomen. Door het gebruik van een kinderrekening ontstaat transparantie ten aanzien van de uitgaven die voor het kind worden gemaakt.

Indien de rechter het gebruik van een kinderrekening oplegt, moeten tevens minstens zeven elementen door de rechter worden bepaald:

1. de bijdrage van elk der ouders in de kosten, alsook de sociale voordelen die aan het kind toekomen die op deze rekening gestort dienen te worden;
2. het maandelijks tijdstip waarop deze bijdragen en sociale voordelen gestort dienen te worden;
3. de wijze waarop over de op deze rekening gestorte sommen kan worden beschikt;
4. de kosten die betaald worden met deze gelden;
5. de organisatie van het toezicht op de uitgaven;
6. de manier waarop tekorten aangevuld zullen worden;
7. de bestemming van de overschotten die op deze rekening gestort worden.

Stortingen op een kindrekening worden beschouwd als een betaling van kinderalimentatie, waardoor deze in aanmerking komt voor een fiscale aftrek en waardoor het voor de Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO) mogelijk is om kosten voor levensonderhoud te innen. De inning gebeurt in een dergelijk geval ten behoeve van de ouder die de kosten heeft gemaakt terwijl de kindrekening een onvoldoende saldo had en de andere ouder niet (terug)betaalt. Het gaat daarbij om de concrete kosten die de ouder heeft gemaakt. De DAVO kan ook specifieke kosten (buitengewone kosten) innen, indien deze kosten gespecificeerd zijn (naar aard en duur) in een vonnis of in een notariële akte.

Over de wijze waarop de betaling plaatsvindt tussen ouders in Zweden is weinig bekend. In de eerste plaats maakt het merendeel van de ouders gebruik van de voorschotregeling (zie paragraaf 4), waardoor bij de betaling sprake is van tussenkomst door de staat. In de tweede plaats was tot voor kort geen kinderalimentatie verschuldigd in geval van co-ouderschap, waardoor helemaal geen betaling plaatsvond. Dit brengt met zich dat een relatief kleine groep de betaling onderling regelt, waarbij geen zicht bestaat op hoe ouders dit regelen.

6. **Mogelijke lessen voor Nederland**

In Nederland, België en Zweden is co-ouderschap een toenemend fenomeen, waardoor de vraag hoe kinderalimentatie moet worden vastgesteld in geval van co-ouderschap

⁵⁴ S.F.M. Wortmann, *GS Personen- en Familierecht*, artikel 408 Boek 1 BW, aant. 1.

⁵⁵ Artikel 203bis, § 4, lid 1 BW.

⁵⁶ P. Senaev & J. du Mongh (red.), *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen echtgenoten. Wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen – Onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting – Fiscale aspecten*, Antwerpen-Oxford: Intersentia, p. 35.

in alle drie de landen actueel is. Uit het eerste deel van het onderzoek blijkt dat het wenselijk is dat er in Nederland richtlijnen komen voor professionals voor de berekening van kinderalimentatie bij co-ouderschap. Daarbij zijn drie aandachtspunten geformuleerd die van belang zijn: aanpassing van de behoeftetabellen, verdiscontering van zorg en betaling en executie van de onderhoudsbijdrage. In deze paragraaf wordt ten aanzien van elk van deze punten bezien of, en zo ja welke lessen we kunnen trekken uit de onderzochte landen.

6.1 *Aanpassing behoeftetabellen*

Het NIBUD herzielt op dit moment de behoeftetabellen. Deze gelegenheid moet worden aangegrepen om meer inzicht te verschaffen in de kosten van ouders met een co-ouderschapsregeling. Onderzocht dient te worden welke verblijfskosten worden gemaakt en welke verblijfsoverstijgende kosten worden gemaakt. Cijfermatig kan wellicht inspiratie worden opgedaan bij een van de drie Belgische methodes. Deze methodes hebben, evenals de huidige berekening in Nederland, het voordeel dat ze werken met percentages van het inkomen, hetgeen past bij het uitgangspunt dat een kind recht heeft op eenzelfde levensstandaard als zijn ouders. In Zweden vormen de 'redelijke' kosten het uitgangspunt, en wordt de levensstandaard eventueel later in de berekening verwerkt. Dit leidt in de praktijk tot rechtsonzekerheid. Wat betreft de inzichtelijkheid van de berekening van de behoefte en de mogelijkheid om deze aan te passen naar de werkelijke situatie, vormt Zweden wel degelijk een goede inspiratiebron. Door de kosten van kinderen op te splitsen is niet alleen duidelijk welke kosten er zijn en hoe hoog deze kosten zijn, maar bestaat eveneens de mogelijkheid om maatwerk te leveren indien ouders in staat zijn om met elkaar te overleggen. Het is daarom te overwegen om in Nederland een vergelijkbare rekentool ter beschikking te stellen die professionals en ouders inzicht geeft en die een combinatie tussen standaard- en bijzondere kosten heeft geïntegreerd. Daarbij dient rekening te worden gehouden met het feit dat het voor ouders niet eenvoudig is om het gezinsinkomen te berekenen, waardoor begeleiding van een professional gewenst is. Daarnaast zal rekenkundig onderzoek gedaan moeten worden naar de wijze waarop invulling kan worden gegeven aan de verschillende kostenposten, waarbij rekening wordt gehouden met de welstandsgerelateerde behoefte.

6.2 *Verdiscontering van zorg*

Bij het opstellen van richtlijnen voor de vaststelling van kinderalimentatie in geval van co-ouderschap dient nagedacht te worden over de wijze waarop de zorg wordt verdisconteerd. De verdeling van zorg is van belang voor een evenredige verdeling van de (verblijfs)kosten. De huidige systematiek van het Rapport Alimentatienormen gaat uit van een zorgkorting die maximaal kan oplopen tot 35%. Dit betekent dat de alimentatieplichtige 35% van de behoefte mag voorbehouden voor de verblijfskosten van het kind. Het feit dat dit 35% en niet 50% is, ook indien ouders een volledig gelijkwaardig co-ouderschap hebben, hangt samen met de veronderstelling dat de ouder bij wie het kind staat ingeschreven

alle verblijfsoverstijgende kosten betaalt. Uit het onderzoek blijkt echter dat het merendeel van de respondenten aangeeft dat hun cliënten meestal iets anders afspreken. In België lijkt de zorgverdeling nauwkeurig te worden gemaakt op basis van het aantal dagen dat een kind bij beide ouders verblijft, waarna een correctie plaats kan vinden indien een van de ouders bepaalde verblijfsoverstijgende kosten voor zijn rekening neemt. Het is echter niet altijd inzichtelijk op basis van welke kosten deze correctie gebaseerd is, hetgeen tot rechtsonzekerheid kan leiden. Bovendien is het de vraag of een dergelijke verdiscontering van zorg en verrekening van verblijfsoverstijgende kosten niet gevoelig is voor wijzigingen, waardoor de nodige conflicten kunnen ontstaan. Op basis van de jurisprudentie van het hoogste gerechtshof in Zweden wordt bij een co-ouderschap uitgegaan van een 'zorgkorting' van 50%. Aangezien er waarschijnlijk nauwelijks sprake is van verblijfsoverstijgende kosten hebben deze geen invloed op de berekening. Het is dus zeer de vraag of ten aanzien van dit punt lessen kunnen worden getrokken voor Nederland.

6.3 *Betaling en executie*

Uit het onderzoek blijkt dat de executie van bijdragen aan een kinderrekening en de betaling van specifieke kosten belangrijke aandachtspunten zijn. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat hun cliënten gebruikmaken van een kinderrekening, maar er bestaat nog veel onduidelijkheid over de ervaringen hiermee. België is wat dit betreft een stap verder, aangezien de kinderrekening daar een wettelijke grondslag heeft gekregen en inning mogelijk is, indien niet wordt nagekomen. In Nederland, noch in België is bekend hoe het gebruik van de kinderrekening door ouders wordt ervaren. Indien uit onderzoek zou blijken dat dit positief is, dan zou een regeling zoals in België en interessante inspiratiebron voor Nederland kunnen zijn.